

Handledning

Om materialet

Webbplats: www.norrbottenforalla.se

Det här är en handledning för dig som ska samla/leda en grupp kring materialet Norrbotten för alla. Materialet är framtaget i samarbete mellan Region Norrbotten och Norrbottens bildningsförbund och syftet är:

- Att ge kunskap om Norrbotten och om länets förutsättningar i framtiden.
- Att skapa förståelse för vad som påverkar utveckling och tillväxt och vad vi behöver skapa nya lösningar för.
- Att öka engagemanget och delaktigheten i de viktiga frågor som det handlar om.
- Att påminna om att det handlar om allas vår framtid och att det är vi människor som tillsammans formar den.
- Att främja demokratin, kort sagt.

Materialet är uppbyggt i sju avsnitt och utgår delvis från Norrbottens regionala utvecklingsstrategi 2030, RUS, men också utifrån de stora, globala trender som påverkar oss alla, de så kallade megatrenderna.

RUS når man digitalt via webbplatsen Norrbotten för alla, <https://norrbottenforalla.se/om-norrbotten-for-alla/>. Strategin finns också i en tryckt version. Om det finns intresse av att få/använda den tryckta versionen, be ditt studieförbund kontakta Region Norrbotten, Åsa Snällfot, asa.snallfot@norrbotten.se.

De sju avsnitten är:

1. **Introduktion** – om demokrati, källkritik och Norrbottens geografi
2. **Demografi och urbanisering** - att vi blir allt fler äldre och allt fler bor i städer.
3. **Globalisering** - ökad rörlighet av människor, tjänster, kapital och information över landsgränser.
4. **Klimat- och miljö** - en direkt konsekvens av hur vi konsumerar och producerar.
5. **Digitalisering och individualism** – i stort sett alla varor, tjänster och relationer digitaliseras. Individualism handlar om att individen går före gruppen, där individen vill ha allt mer vill anpassade lösningar men där det även ställs krav på individen att ta ansvar och fatta egna beslut.
6. **Jämställdhet och jämlikhet** – om grundläggande rättigheter, som är en nödvändighet för att Norrbotten ska utvecklas
7. **Summering och avslut**

Varje avsnitt startar med att deltagarna gör ett quiz. Quizet kan göras på webben eller laddas ner separat och skrivs ut om man vill det. Låt quizet ta den tid det tar och låt deltagarna diskutera och rådgöra med varandra om svaren. På så sätt avdramatiseras det som kan uppfattas som ett prov. Det är viktigt med högt i tak och respekt för varandras tankar och åsikter.

När gruppen är klar startar genomgången av de rätta svaren. De rätta svaren och en kortare fördjupningstext finns både här i häftet och på webben. På webben finns dessutom illustrerande bilder och länkar där man kan hämta ytterligare fakta om man vill.

Till varje quizfråga finns förslag på öppna frågor som kan ställas till deltagarna, för att stimulera till att bidra med personliga reflektioner och erfarenheter. OBS! De öppna samtalsfrågorna finns endast i handledningen. Du väljer själv vilken fakta och vilka frågor du tycker känns relevant att använda. Erfarenheter med testgrupperna visade att de öppna samtalsfrågorna skapade mycket engagemang. Det är troligt att ett quiz med samtal kring frågorna tar ca 2 – 2,5 timme.

Varje avsnitt avslutas med en hemuppgift där deltagarna uppmanas att i sin vardag spana på något som knyter an till det ni pratat om på träffen. Kommande träff börjar man med att lyssna in spaningarna innan man går över till träffens tema.

Vi hoppas att Norrbotten för alla ska resultera i berikande samtal och dialoger där man tillsammans kan reflektera kring det som påverkar våra liv och vår vardag i Norrbotten och i vår hemkommun. Det är vi alla som tillsammans formar framtiden.

1. Introduktion

Välkomna! Presentation av deltagarna.

Studiecirkeln Norrbotten för alla har kommit till i samarbete mellan Region Norrbotten och Norrbottens Bildningsförbund och syftet är:

- Att ge kunskap om Norrbotten och om länets förutsättningar i framtiden.
- Att skapa förståelse för vad som påverkar utveckling och tillväxt och vad vi behöver skapa nya lösningar för.
- Att öka engagemanget och delaktigheten i de viktiga frågor som det handlar om.
- Att påminna om att det handlar om allas vår framtid och att det är vi människor som tillsammans formar den.
- Att främja demokratin, kort sagt

Materialet är uppbyggt i sju avsnitt och utgår delvis från Norrbottens regionala utvecklingsstrategi, RUS, men också utifrån de stora, globala trender som påverkar oss alla, de så kallade megatrenderna. De sju avsnitten är:

1. **Introduktion**
2. **Demografi och urbanisering**
3. **Globalisering**
4. **Klimat- och miljö**
5. **Digitalisering och individualism**
6. **Jämställdhet och jämlikhet**
7. **Summering och avslut**

Praktiska frågor

Så här lägger vi upp vår cirkel

Datum för träffar

Fika

Annat?

Varje gång vi träffas börjar vi med ett Quiz om ämnet för träffen.

Det är tolv frågor som ni kan besvara i lugn och ro – enskilt eller genom att samråda.

Vi ska sedan gå igenom svaren och får då tillfälle att diskutera varje fråga mer ordentligt.

Huvudinnehållet i varje träff bygger på frågorna i quizet och de samtal vi för kring frågeställningarna.

Till varje quiz-fråga ställs en öppen samtalsfråga som gruppen kan diskutera tillsammans.

Dags för första quizet!

Rätt svar på fråga 1 är 2.

Norrbottens Läns Landsting blev Region Norrbotten den 1 januari 2017. Det var inte bara ett namnbyte utan också en organisationsförändring. Det innebar att ansvaret för regional utveckling och tillväxt i näringslivet flyttades från Länsstyrelsen och statlig styrning, till regionen och regionala politiker.

Som en del av det nya ansvaret har Region Norrbotten arbetat fram en ny regional utvecklingsstrategi, som förkortas RUS. Den ligger delvis till grund för den här studiecirkeln.

RUS är en långsiktig plan för hur alla vi norrbottningar, tillsammans, ska arbeta för att Norrbotten ska utvecklas på bästa sätt fram till 2030.

Landstingen är folkvalda församlingar som har funnits i Sverige sedan 1863. Från och med 2019 är Sverige indelat i 21 regioner.

VAD TROR DU ÄR VIKTIGT FÖR ATT UTVECKLA NORRBOTTEN?

Rätt svar på fråga 2 är X.

Det finns 14 kommuner i Norrbottens län.

VILKA ÄR DE 14 KOMMUNERNA?

De är i bokstavsordning Arjeplog, Arvidsjaur, Boden, Gällivare, Haparanda, Jokkmokk, Kalix, Kiruna, Luleå, Pajala, Piteå, Älvsbyn, Övertorneå och Övertorneå.

Rätt svar på fråga 3 är X.

Norrbotten är landets största län sett till ytan.
Norrbotten är drygt 98 000 kvadratkilometer stort.
Hela Sverige är ungefär 450 000 kvadratkilometer.

I Norrbottens finns också fyra av Sveriges fem geografiskt största kommuner.
Etta i landet är Kiruna, tvåa Jokkmokk, trea Gällivare och femma Arjeplog.
Det är bara Gotland som slår sig in i toppen som fyra.

**HUR SKILJER SIG DE HÄR OLIKA BEGREPPEN:
LÄN / LANDSKAP / NORRBOTTEN / REGION NORRBOTTEN?**

Rätt svar på fråga 4 är 1.

I 84 år hade socialdemokraterna makten i landstinget i Norrbotten, det som 2017 blev Region Norrbotten.

Efter valet 2018 är det i stället tre andra partier som styr.

Störst är Norrbottens Sjukvårdsparti, som i valet fick 34,7 procent av rösterna.
Norrbottens Sjukvårdsparti fick 27 mandat i regionfullmäktige, den folkvalda politiska församlingen för länet.
Tillsammans med moderaternas 6 och centerpartiets 4 har den trion nu 37 mandat och då en majoritet i regionfullmäktige.
De 71 ledamöterna i fullmäktige beslutar om mål och riktlinjer för Region Norrbottens verksamhet.

De tar även beslut om regionens budget, skatt och andra ekonomiska frågor.

ÄR DU ENGAGERAD POLITISKT? VARFÖR – VARFÖR INTE?

Rätt svar på fråga 5 är X.

Att sköta hälso- och sjukvården och tandvården är fortfarande den dominerande uppgiften för Region Norrbotten.

Förutom hälso- och sjukvården, tandvård och kultur, har Region Norrbotten numera också huvudansvaret för den regionala utvecklingen och tillväxten inom näringslivet. Region Norrbotten har ca 7 500 anställda och är den näst största arbetsgivaren i länet. Bara Luleå kommun har lite fler anställda.

Arbetet med länets utveckling sker utifrån den regionala utvecklingsstrategin, som bygger på forskning och analyser, men också på vad ett stort antal aktörer anser bör göras. Arbetet sker på uppdrag av regeringen, som har som mål att skapa utveckling i alla delar av landet genom stärkt regional och lokal utvecklingskraft. Regionens uppgifter ingår i det arbete som bedrivs på många nivåer – från kommuner via regioner och staten till EU:s ledande organ.

HUR HÄNGER DE OLIKA ANSVARSOMRÅDEN IHOP? VILKA OMRÅDEN HAR DU KONTAKT MED?

Rätt svar på fråga 6 är X.

Den grundläggande visionen är att Norrbotten ska vara Sveriges mest välkomnande och nytänkande region.

Visionen innebär att i allt arbete med regionens utveckling och tillväxt ska jämställdhet, jämlikhet och hållbarhet stå i fokus.

Norrbotten välkomnar mångfald och vill därför attrahera människor från hela världen.

Norrbotten ska vara en mångkulturell och kreativ mötesplats för människor och deras skaparkraft, för nya idéer och innovationer.

Norrbotten ska tänka nytt för att åstadkomma en effektiv kompetensförsörjning.

Norrbotten ska vara ledande i arbetet för en hållbar och innovativ framtid.

Norrbotten ska erbjuda bostäder, bra skolor, spännande jobb, ett rikt kulturliv och livsmiljöer som är attraktiva på många olika sätt.

Här ska alla kunna förverkliga sina drömmar.

Här uppmuntrar vi alla som vågar tänka annorlunda.

I Norrbotten ska unga människor känna framtidstro så att de här kan och vill skapa sin framtid.

Norrbotten ska vara attraktivt för alla.

VAD INNEBÄR DET FÖR DIG ATT VARA ”VÄLKOMNANDE”?

Rätt svar på fråga 7 är X.

Cirka 4 000 personer var öppet arbetslösa i Norrbotten november 2018.
Det motsvarar 3,2 procent av den arbetsföra befolkningen 16-64 år.

I hela riket var det 7,0 procent av de arbetsföra som är öppet arbetslösa i november 2018.
Norrbotten har en hög förvärvsfrekvens, jämfört med riket
2016 var det 81,4 procent av norrbottningarna i åldern 20-64 år som jobbade.
Det kan jämföras med 78,6 procent för hela landet.
Lägst är arbetslösheten i Malmfälten(Kiruna, Gällivare) och högst i östra Norrbotten(Pajala, Haparanda)
Ett mål som finns angivet i RUS är att skillnaderna mellan olika grupper ska minska.
Bland de inrikes födda var det 83,8 procent av kvinnorna och 84 procent av männen som hade arbete.
Bland de utrikes födda var däremot bara 65,8 procent av kvinnorna och 61,5 procent av männen i arbete.
Vi behöver skapa bättre möjligheter för utrikes födda att validera sina kunskaper, skaffa sig utbildning eller praktik på arbetsplatser, för att på så sätt snabbare komma in på arbetsmarknaden.

VAD TROR DU OM MÖJLIGHETEN ATT FÅ JOBB I FRAMTIDEN?

Rätt svar på fråga 8 är 1.

Torne älv, Kalix älv och Pite älv är inte utbyggda med vattenkraft. De är, tillsammans med Vindelälven i Västerbotten, de enda fyra älvarna i Sverige som fått status som nationalälvar och därmed är skyddade från utbyggnad av vattenkraft.

Ingen älv i hela landet genererar så mycket elkraft som Luleälven: 14,7 TWh (terawattimmar) är en fjärdedel av landets totala vattenkraftproduktion och en niondel av Sveriges hela elproduktion. 1 TWh är 1 miljard kWh (kilowattimmar) och räcker till Stockholms stads (kommunens) elförbrukning under cirka 1,5 år.

De orörda älvmiljöerna utgör alla rika ekosystem med större biologisk mångfald och produktion än någon annan naturtyp i Sverige. Samtidigt är de alla unika från ekologisk synpunkt – ingen är den andra lik vad gäller sammansättning av växt- och djursamhällen. Samtliga erbjuder starka skönhetsupplevelser, rekreation och fiske. Kvarvarande strömmande vattendrag är mycket värdefulla för både flora och fauna, rörligt friluftsliv och sportfiske.

TYCKER DU VI SKA FORTSÄTTA SKYDDA DE ORÖRDA ÄLVARNA ELLER BORDE VI BYGGA UT VATTENKRAFTEN?

Rätt svar på fråga 9 är 2.

Besöksnäringen är den bransch som vuxit procentuellt mest i Norrbotten.
Antalet besöksnätter i Norrbotten har de senaste fem åren ökat med över 20 procent.
Swedish Lapland är en av Europas snabbast växande turistdestinationer.

Norrbottens natur, snön, kylan, norrskenet, midnattssolen och en del annat lockar alltfler turister från andra delar av världen.
På amerikanska tidskriften Times senaste lista över världens 100 mest attraktiva upplevelser finns två ställen i Norrbotten med: Icehotel i Jukkasjärvi och Treehotel i Harads.
2017 ökade det totala antalet gästnätter med 2 procent i riket och 3 procent i Norrbotten.

Målet är att antalet gästnätter inom besöksnäringen ska fortsätta att öka snabbare än i riket som helhet.

VAD ÄR DET SOM LOCKAR TURISTER TILL NORRBOTTEN, TROR DU?

Rätt svar på fråga 10 är X.

Norrbottens tre världsarv är Laponia, Gammelstads kyrkstad och Struves meridianbåge.

De finns med på FN-organet Unescos lista över världens mest värdefulla kultur- och naturmiljöer som skyddas genom världsarvskonventionen.

Laponia på listan sedan 1996

Det omfattar nationalparker och naturskyddsområden i Gällivare och Jokkmokk.

Området är ”ett framstående exempel på hur jorden har utvecklats framför allt geologiskt, och hur ekologiska och biologiska förändringar sker idag. Här finns enastående naturfenomen med exceptionell naturskönhet liksom betydelsefulla naturliga lokaler för att skydda den biologiska mångfalden. Området, som allt sedan förhistorisk tid varit befolkat av samerna, är ett av de bäst bevarade exemplen på nomadområdet i norra Skandinavien. Det innehåller bosättningar och betesmarker för stora renhjordar, en sed som går tillbaka till ett tidigt stadium i människans ekonomiska och sociala utveckling.”

Gammelstads kyrkstad på listan sedan 1996

Det är ”ett enastående exempel på den traditionella kyrkstad som finns i norra Skandinavien. Den illustrerar på ett utomordentligt sätt anpassningen av traditionell stadsplanering till de speciella geografiska och klimatologiska förhållanden som råder i en svår naturmiljö”.

Struves Meridianbåge på listan sedan 2005

Det är ett vetenskapligt-tekniskt världsarv som består av 265 mätpunkter mellan Hammerfest i Norge och Izmail vid Svarta havet. Fyra finns i Norrbotten. belägna på bergen Tynnyrilaki, Perävaara, Pullinki och Jupukka i Haparanda, Övertorneå, Pajala och Kiruna kommuner.

Syftet med mätpunkterna var att bevisa att breddgraderna är kortare ju längre från ekvatorn man kommer och att jorden inte är alldeles klotrund, utan snarare oval.

HAR DU BESÖKT NÅGOT AV NORRBOTTENS VÄRLDSARV?

Rätt svar på fråga 11 är 1.

Linnea Axelsson från Porjus fick 2018 Augustpriset i skönlitterära klassen för sitt samiska diktverk ”Aednan”. Magnus Västerbro från Malmberget fick samtidigt pris för bästa fackbok för ”Svälten: hungeråren som formade Sverige”.

Kultur har funnits med och varit viktig för människan i alla tider. Den har hjälpt oss att växa och utvecklas och är också en viktig pusselbit för ett dynamiskt och spännande Norrbotten.

Varje år delar Region Norrbotten ut Rubus Arcticus, ett av Sveriges största kulturstipendier.

Det går till professionella kulturskapare, för att de ska kunna utvecklas ytterligare.

Varje år utses fyra stipendiater, från eller verksamma i Norrbotten, som får 100 000 kronor vardera.

LÄSER DU LITTERATUR – OCH VILKEN SORTS GILLAR DU I SÅ FALL?

Rätt svar på fråga 12 är 1.

Det finns faktiskt redaktioner i 12 av de 14 kommunerna. I många finns det till och med flera. Bara Jokkmokk och Övertorneå saknar någon form av lokalredaktion.

De många redaktionerna gör att Norrbotten är ett välbevakat län.

De lokala massmedierna och public serviceföretagen Sveriges Radio och Sveriges Television har alla en seriös ambition och strävan att stå för en saklig och objektiv nyhetsförmedling.

De redaktionernas journalister har etiska regler att följa och kan på olika sätt varnas, eller till och med straffas, om de begår publicistiska övertramp.

Även om de traditionella medierna har minskat i betydelse har de ändå en viktig roll i hur utvecklingen i Norrbotten blir presenterad och granskad.

Det gäller för övrigt massmedierna nationellt och globalt också.

Samtidigt har de sociala medierna blivit en allt större del av vår verklighet.

Via dem kan alla nå ut med sina åsikter.

Det är lätt för intresseorganisationer, lobbygrupper, politiska partier – eller mer eller mindre seriösa privatpersoner - att sprida budskap och propaganda som passar deras syften.

Det är viktigt för var och en av oss att ha ett kritiskt förhållningssätt till det som sprids och rapporteras.

Att vara källkritisk är i dag ännu viktigare än tidigare.

HUR ANVÄNDER DU MEDIERNA, DE TRADITIONELLA OCH DE SOCIALA?

Spaning till nästa träff:

Hittar du exempel på hur utvecklingen i Norrbotten skildras i tidningar, radio och TV – är det positivt eller negativt?

2. Befolkning

Välkommen till den andra träffen i studiecirkeln "Norrbotten för alla".

**Vi börjar med att höra hur det gått med spaningen efter förra träffen:
Har du hittat några exempel på hur utvecklingen i Norrbotten skildras i tidningar, radio och TV
- både sånt som är bra och sånt som är mindre bra?**

Vi fortsätter med ett Quiz om dagens ämne - demografi och urbanisering.
Det är tolv frågor som ni kan besvara i lugn och ro – enskilt eller genom att samråda.
Vi ska sedan gå igenom svaren och får då tillfälle att diskutera varje fråga mer ordentligt.

Rätt svar på fråga 1 är 2.

Demografi används ibland i betydelsen befolkningsstatistik, men mer exakt står det för den vetenskap som rör befolkningens storlek, fördelning och sammansättning.
Det kan handla om kön, civilstånd, utbildning, yrke, intressen, inkomst – eller som här ålder.

Andelen invånare över 80 år är större i Norrbotten än i andra län.
Norrbotten, Dalarna och Tokyo är tre områden som har världens äldsta befolkning.
Det innebär en del utmaningar för ett samhälle.
Skatteunderlaget minskar samtidigt som behovet av hälso- och sjukvård ökar.
Om varje individ kan ta ett större ansvar för sin egen hälsa genom sunda levnadsvanor genom livet kan risken att insjukna i olika sjukdomar drastiskt minska och då också kostnaderna för sjukvården.

En åldrande befolkning kan också innebära ökade affärsmöjligheter, om vi kan bli ledande på att utveckla tjänster och produkter som underlättar egenvården.

I Sverige har vi Statistiska Centralbyrån, SCB, som regelbundet sammanställer fakta om olika områden inom demografin. Det är uppgifter som ofta ligger till grund för politiska och andra beslut om vad som bör göras på olika områden.

VILKA KONSEKVENSER TROR DU DET FÅR ATT VI BLIR ALLT FLER ÄLDRE?
--

Rätt svar på fråga 2 är X.

Urbanisering står för människors flytt från landsbygden till städerna.

Urbaniseringen är en utveckling som pågått länge, men som tog fart på 1800-talet då industrialiseringen skapade många nya jobb i städerna.
Det är i dag också alltför många människor i mindre tätorter som flyttar till de allt mer dominerande storstadsområdena.
De senaste decennierna har urbaniseringen blivit en av de megatrender vi talade om i tidigare avsnitt.
En majoritet av världens befolkning bor i dag i storstadsområden.
Möjligheten till jobb drar folk till städerna – men det är också mycket annat i det stora utbudet som attraherar: affärer, kultur, nöjen, toppidrott och annat.
Urbaniseringen är ett fenomen som skapar bekymmer på så sätt att vissa platser blir överbefolkade.
Det blir trångt om utrymme, svårt att få tag på bostad, problem i trafiken, ett överflöd av arbetsökande, med mera. Medan landsbygden avfolkas och områden lämnas mer eller mindre öde.
Det finns forskare som förutspår att samhällen kommer att kollapsa under de påfrestningar som urbaniseringen innebär.

I länder som Indien, Nigeria och Bangladesh är det redan så att en del storstadsområden inte längre klarar av att ta hand om alla människor som dras dit och då behöver mat, bostäder och arbete. Det är en tendens som kan börja anas också i Stockholmsområdet och som ställer krav på alla ansvariga vad gäller samhällsplanering och samhällsekonomi.

VAD TÄNKER DU OM URBANISERINGEN? FÖRDELAR? NACKDELAR?

Rätt svar på fråga 3 är 1.

Utvecklingen pekar på att Norrbotten också upplever urbanisering, fast i betydligt blygsammare skala än i mer tätbefolkade områden.

Också här vill allt fler bo i städerna.

Urbaniseringstrenden försvårar möjligheterna till utveckling och tillväxt i länets stora landsbygdsområden.

En fördel som Norrbotten har – det är närheten mellan boende, natur och kulturuplevelser, arbete och utbildning.

Allt det är förutsättningar för en attraktiv livsmiljö.

Dessutom behövs ett dynamiskt kulturliv och ett brett fritidsutbud.

Närheten mellan stad och landsbygd ger en bra grund till att utveckla tjänster och produkter inom grön tillväxt och cirkulär ekonomi.

Genom en framsynt planering som inkluderar hela länet har Norrbotten förutsättningar att utvecklas till ett hållbart och livskraftigt län.

VAD BETYDER DET FÖR OLIKA DELAR AV NORRBOTTEN? KAN NORRBOTTENS GLESA GEOGRAFI VARA EN FÖRDEL I FRAMTIDEN?

Rätt svar på fråga 4 är X.

Norrbotten hade 250 497 invånare december 2018. Under femårsperioden 2012-2018 blev vi 2 608 fler norrbottningar. Utan tillskottet av nysvenskar sedan 2012 hade vi varit nästan 11 000 färre 2018. De senaste 25 åren är det dessutom bara Luleå och Piteå som ökat sin befolkning. Övriga tolv kommuner har minskat – mest Gällivare, Haparanda och Övertorneå.

HUR BESKRIVER DU NORRBOTTEN FÖR ANDRA?

Rätt svar på fråga 5 är 1.

Målet i RUS är att det 2030 ska bo 260 000 personer i Norrbotten.

Vi behöver attrahera fler människor att flytta till länet men också satsa på att behålla de som redan bor här.

För att det ska bli så måste det finnas jobb, boende, möjligheter till fritidsaktiviteter och en tilltalande livsmiljö.

VARFÖR ÄR DU STOLT ÖVER ATT BO I NORRBOTTEN?

Rätt svar på fråga 6 är 2.

Under 2018 var det 1 579 som flyttade till Norrbotten, medan 1 539 flyttade härifrån – alltså ett plus på endast 40 personer. Målet är att minst 8 000 personer ska flytta till Norrbotten varje år. För att nå målet på 260 000 invånare 2030 är det alltså nödvändigt att se till att betydligt färre flyttar härifrån varje år och att fler flyttar in.

En av de allra största utmaningarna är att få unga kvinnor att välja Norrbotten. Här måste vi bli bättre på att erbjuda attraktiva utbildningar, intressanta jobb, en stimulerande fritid och ett mer jämställt län, där unga kvinnor vill bygga sin framtid.

VAD BEHÖVS FÖR ATT NORRBOTTEN SKA ÖKA BEFOLKNINGEN?

Rätt svar på fråga 7 är 2.

Det är alltså aningen fler män än kvinnor som bor i Norrbotten. 48,8% kvinnor och 51,2% män. Drygt två procent motsvarar drygt 5 000 fler män.

Målet i den regionala utvecklingsstrategin är att andelen kvinnor-män ska vara i nivå med rikets, som är kvinnor 49,8% och män 50,2%.

Ett annat mål är att antalet unga norrbottningar i åldern 16-24 år ska öka.

Målet är ligga i nivå med riket – vilket innebär 9,6 procent kvinnor och 10,3 procent män.

I dag är siffrorna för Norrbotten 8,4 procent kvinnor och 10,2 procent män.

En orsak är att det framför allt är unga kvinnor som flyttar från länet - vilket oroar.

Norrbotten behöver bli en mer attraktiv region - både för alla som redan bor här och för dem som funderar på att flytta hit.

HUR KAN NORRBOTTEN BLI MER ATTRAKTIVT FÖR UNGA KVINNOR?

Rätt svar på fråga 8 är X.

I Arjeplog finns det 15 633 km strand - längs sjöar, öar och älvar.

Eftersom Arjeplog är Norrbottens minsta kommun med bara 2 821 personer blir det drygt fem kilometer strand per invånare.

I Sverige har vi ett generellt strandskydd som gäller vid kuster, sjöar och vattendrag i hela landet och har två syften:

Det ena är att trygga allmänhetens tillgång till strandområden.

Det andra är bevara goda livsvillkor för djur och växter.

Det skyddade området är normalt 100 meter från strandkanten.

På det området får man inte bygga nya byggnader, eller på något sätt avgränsa så att det hindrar allmänhetens tillgång till området.

När man nu pratar om att luckra upp strandskyddet innebär det att glesbygdskommuner typ Arjeplog skulle kunna erbjuda attraktiva tomter i strandnära lägen och på så sätt kanske kan locka både boende och turister.

VAD TYCKER DU OM ATT MAN TÄNKER LÄTTA PÅ STRANDSKYDDET?

Rätt svar på fråga 9 är X.

För att människor ska kunna flytta till Norrbotten eller att de som redan bor i länet ska kunna välja typ av bostad beroende på till exempel familjesituation behövs fler bostäder i Norrbotten.

10 av 14 kommuner uppger att man har bostadsbrist

Målet för den regionala utvecklingen är att det ska byggas minst 1 500 bostäder per år i Norrbotten 2016 byggdes 1 144 bostäder.

I 10 av de 14 kommunerna i Norrbotten råder det mer eller mindre svår bostadsbrist – i de centrala områdena.

På landsbygdsområdena är problemet det motsatta, vilket är lika illa, eller kanske värre.

Ingen vill att Norrbotten ska dras isär, men för att undvika det måste det finnas kvar en levande landsbygd. Där finns det tillgång till bostäder – men inte folk som vill bo där.

För dem som ändå gör det är det viktigt att det finns bra välfärdstjänster och en väl fungerande service.

Digital kommunikation och ett fungerande transportsystem är av största vikt för att Norrbottens landsbygder ska utvecklas.

Länet behöver fler sociala investeringar så att människor upplever spännande platser för möten och samspel där de kan uppnå grundläggande behov, tillit och trygghet.

Det innebär bland annat:

Bra och trygga kommunikationer.

Bättre samverkan och samordning av samhällsservice.

Möjligheter till en aktiv fritid.

Social hållbarhet i form av jämställdhet, tillit, trygghet och tillåtande miljöer.

HUR SER DET UT I DIN KOMMUN – FINNS DE BOSTÄDER SOM BEHÖVS?

Rätt svar på fråga 10 är 2

I Boden är det 31 procent av de arbetande som pendlar till jobben, de flesta till Luleå.

I topp i Sverige ligger bland annat Botkyrka kommun, där cirka 70 procent av de arbetande är pendlare.

Under ett år tillbringar en genomsnittlig pendlare i Stockholmsområdet nästan sju veckor på väg till och från jobbet.

VILKA ÄR FÖR- OCH NACKDELARNA MED ATT PENDLA?

Rätt svar på fråga 11 är 1.

Undersökningar visar att människors hälsa är sämre i Norrbotten än i landet som helhet. Det gäller rent allmänt, men särskilt kvinnorna,

Bland kvinnorna i Norrbotten är ohälsotalet 28,8 procent, medan det bland männen är 23,1. De siffrorna måste minska, särskilt bland kvinnorna, och åtminstone inte vara högre än rikets 26 procent. Ohälsotal innebär måttet på utbetalda nettodagar sjukpenning, rehabiliteringspenning, sjukersättning och aktivitetsersättning.

Ofta är hälsan sämst bland dem med sämst ekonomi och livsvillkor.

Bara genom jämlika livsvillkor kan vi uppnå en god, jämlik och jämställd folkhälsa.

Inte minst är det den demografiska utvecklingen med en ökande andel äldre i Norrbotten som kommer att ställa krav på framtidens hälso- och sjukvård.

I framtiden kommer det i allt större utsträckning att handla om att hitta nya mobila, digitala lösningar för personlig service och människors möten med vården

Patienter och närstående kommer att få en allt större roll i hälso- och sjukvården.

Ett övergripande mål är att norrbottningarnas hälsa ska bli bättre, mer jämlik och jämställd.

Därför behöver regionen ställa om vård och sjukvård mot en mer nära vård med digitala lösningar.

Det ska vara en vård som utgår från att möta individen i sin livsmiljö och där samhället stöttar befolkningen till hälsosamma levnadsvanor genom hela livet.

Det handlar om att förbättra folkhälsan, motverka utanförskap och segregation och främja möten mellan människor.

VAD KAN OHÄLSAN I NORRBOTTEN BERO PÅ?

Rätt svar på fråga 12 är 1.

Ambulanserna i Norrbotten gjorde 31 445 uppdrag 2017.

Snittet för perioden 2012-2017 var cirka 32 100 uppdrag, eller drygt 600 per vecka..

Ambulanshelikoptern var 2017 ute på 401 uppdrag, medan ambulansflygplanet det året transporterade 1 300 patienter – då i de fyra nordligaste länen.

I Norrbotten finns 22 ambulanser vid länets 15 ambulansstationer.

Sju stationer finns i anslutning till de fem sjukhusen i länet: Sunderbyn, Gällivare, Kiruna, Kalix och Piteå.

I ambulansfordonen finns utrustning för akut omhändertagande och vård.

Telemedicin har använts sedan slutet av 90-talet vilket innebär att man från ambulansen kan skicka exempelvis ett EKG för bedömning till valfritt sjukhus i länet.

Förutom vägambulanserna finns det i Norrbotten en ambulanshelikopter stationerad i Gällivare, använd för bland annat insatser i glesbygden och för transporter mellan vårdinrättningarna.

Det finns också två ambulansflygplan i beredskap dygnet runt året om.

De är gemensamma för Norrbotten, Västerbotten, Jämtland och Västernorrland och är stationerade i Luleå och Umeå.

De används för överflyttningstransporter både inom och utom länen.

VAD INNEBÄR DE LÅNGA AVSTÅNDEN I NORRBOTTEN FÖR VÅRDEN?

Spaning till nästa träff:

Hur märker du av urbaniseringen i Norrbotten

– och kan du se några exempel på det motsatta?

3. Globalisering

Välkommen till den tredje träffen i studiecirkeln ”Norrbotten för alla”.

**Vi börjar med att höra hur det gått med spaningen efter förra träffen:
Hur märker du av urbaniseringen i Norrbotten - och kan du se några exempel på det motsatta?**

Vi fortsätter med ett Quiz om dagens ämne – globalisering.

Det är tolv frågor som ni kan besvara i lugn och ro – enskilt eller genom att samråda.

Vi ska sedan gå igenom svaren och får då tillfälle att diskutera varje fråga mer ordentligt.

Rätt svar på fråga 1 är 2.

Globalisering står för den utveckling som innebär att länder runt om i världen kopplas samman på ett starkare sätt än tidigare.

Det innebär öppnare gränser för personer, tjänster och varor – för handel, investeringar, kapital och utbyte av information och teknologi.

Det är ett utbyte och samarbete inom politik, kultur och inte minst ekonomi.

Den tekniska utvecklingen har gjort det så mycket enklare att utbyta information och tjänster.

Oftast används nog uttrycket globalisering för att beskriva en integration av många länders ekonomier. Antalet globala transaktioner har ökat enormt på senare år.

Allt fler länder har blivit en del av globala ekonomin.

Likaså har det inneburit att det blivit allt fler stora företagskoncerner.

De finns representerade i många länder och får på så sätt stor makt.

De nationella politikerna har dessutom fått lämna ifrån sig en del av makten till överstatliga organ.

För oss i Sveriges har det främst inneburit att vi numera måste rätta oss efter beslut i olika församlingar inom EU, men också FN och Världsbanken.

Öppnare gränser och ökat globalt umgänge har medfört många nya möjligheter.

Samtidigt har det uppstått komplikationer när olika kulturer hamnat i konflikt med varandra.

Norrbottnens och Sveriges framtid kommer att påverkas av hur världen fortsätter att förändras och utvecklas de närmaste decennierna. Handelskrig, snabba tekniskiften eller politiska omvälvningar får snabbt effekter också i Norrbotten.

Konkurrensen i den globala utvecklingen gör att internationella samarbeten blir allt viktigare.

Det är helt avgörande att Norrbotten fortsätter att ingå i dessa internationella samarbeten för att skapa och upprätthålla strategiska allianser kring arbetet med länets utveckling och framtid.

Bara de mest framgångsrika och attraktiva platserna kommer att växa, skapa nya jobb och locka investerare och människor.

HUR HAR DIN VARDAG PÅVERKATS AV GLOBALISERINGEN?

Rätt svar på fråga 2 är 1.

90 procent av all järnmalm i Europa utvinns i Norrbotten.

LKAB är Europas hemmagruva.

Malmen, skogen och vattenkraften är råvaror som starkt bidragit till att bygga upp samhällen, näringsliv och vår välfärd - och de förblir basen i vår ekonomi.

Inte minst ger de viktiga exportinkomster.

Ett mål i RUS – det är att Region Norrbotten år 2030 ska vara ännu närmare världen i övrigt.

Det ska bland annat ske genom stora och viktiga infrastruktursatsningar:

Norrbottenbanan, dubbelspår på Malmbanan och sjöfartssatsningen på Malmporten, Sveriges största muddringsprojekt.

Projektet innebär att fartygslasterna kommer att kunna fördubblas från Luleå hamn – som är Sveriges femte största, främst genom hanteringen av råvaror för gruv- och stålindustrin.

Malmporten är också en positiv satsning för miljön, eftersom utsläppen halveras tack vare större laster.

Samtidigt ska Norrbotten gå i täten för en hållbar och innovativ framtid.

Ett gott exempel är Facebooks etablering i Luleå.

Facebook bygger nu sitt tredje datacenter i Luleå och Norrbotten befäster sin position som en av världens starkaste datacenterregioner.

Facebook satsar också på ett internationellt forskningscenter i samarbete med Luleå tekniska universitet, vilket ska ge cirka 1 000 nya arbetstillfällen.

Facebooks investeringar åren 2012-2016 har genererat cirka 4 700 jobb i Luleå.

VAD BETYDER DET FÖR NORRBOTTEN ATT HA ETT FÖRETAG SOM LKAB?

Rätt svar på fråga 3 är X.

Facebook valde Luleå som stationeringsort för sina serverhallar mycket tack vare att det här fanns ett kallt klimat som ger naturlig kylning av serverhallarna – och trygga, säkra kraftnät och förnyelsebara energiförsörjning i form av vattenkraft från Lule älv.

Investeringar i Norrbotten AB (Invest in Norrbotten) arbetar sedan 2014 med att exportera kännedom och kunskap om affärsmässiga möjligheter i Norrbotten för att locka svenska och utländska företag och investerare till länet i syfte att skapa fler arbetstillfällen. Bolaget ägs gemensamt av Region Norrbotten och kommunerna Arvidsjaur, Boden, Haparanda, Kalix, Luleå, Älvsbyn, Övertorneå och Övertorneå.

VAD TROR DU FACEBOOK BETYDER FÖR SYNEN PÅ NORRBOTTEN?

Rätt svar på fråga 4 är 2.

Det vi kallar civila samhället är en sektor i samhället där människor organiserar sig och agerar tillsammans i gemensamma intressen utan att staten, regionerna eller kommunerna är inblandade. Det kan till exempel ske inom olika ideella föreningar, välgörenhetsorganisationer, kyrkor eller privata organisationer. Folkbildningen med studieförbund och folkhögskolor är en del av civila samhället.

I Norrbotten består civilsamhället i dag av drygt 6 000 organisationer, med cirka 15 000 anställda och intäkter på nästan sju miljarder kronor. När det gäller folkbildningen har vi 7 folkhögskolor i Norrbotten och 9 aktiva studieförbund.

Norrbotten är beroende av civilsamhället.

Ett starkt och levande civilsamhälle är viktigt för människors livsvillkor.

Det bidrar dels till att skapa nytänkande och att vi ska klara våra samhällsutmaningar, dels till den hållbara tillväxt och ett rikt kultur- och fritidsliv.

Tillsammans kan vi åstadkomma förändringar.

För att åstadkomma ett enhetligt och sunt handlande behöver därför även det civila samhället vara representerat i dialogen om regionala och kommunala strategier och i besluten om Norrbottens framtid.

PÅ VILKET SÄTT ÄR DU SJÄLV EN DEL AV CIVILSAMHÄLLET?

Rätt svar på fråga 5 är 2.

Esrange heter rymdbasen utanför Kiruna.
Det är Sveriges och Europas rymdcentrum.

På Esrange har man sedan 1966 skjutit upp forskningsraketer upp till 70 mils höjd, i samarbete med forskare från hela världen.

När Kina nyligen placerade en farkost på månen fanns det med apparatur från Esrange.

År 2021 planeras en investering på 500 miljoner kronor för att Esrange ska kunna börja skjuta upp små satelliter

Rymden kan möjliggöra forskning som bidrar till lösningar av globala samhällsutmaningar.

Arbetet med att utforska rymden i form av teknik, infrastruktur, tjänster och data ger Sverige och EU verktyg för att hantera globala samhällsintressen: klimatförändringar, migration, rörlighet, energisäkerhet med mera.

Att stimulera entreprenörskap och nya affärsidéer inom rymdnäringen är därför väldigt angeläget.

HUR VIKTIG ÄR FORSKNINGEN I OCH OM RYMDEN?

Rätt svar på fråga 6 är 1.

2016 fick länet 1 484 nya företag.

Målet i den regionala utvecklingsstrategin är att det ska startas minst 1700 nya företag per år i Norrbotten, och att minst 75 procent av dem ska finnas kvar efter tre år.

I Norrbotten har den starka naturbaserade industrin kring malm, skog och vattenkraft byggt upp välfärd, samhällen och utvecklat länet. Det har samtidigt gjort oss sårbara, då konjunkturförändringar och tekniskiften snabbt kan få stora konsekvenser. Vi behöver bredda vårt näringsliv och också skapa nya näringar utifrån det som redan är våra styrkor och konkurrensfördelar: kallt klimat, ren natur och stora vildmarksområden, midnattssol och norrsken, god och säker tillgång till el för att nämna några exempel

VARFÖR ÄR ÄVEN SMÅ OCH MEDELSTORA FÖRETAG VIKTIGA FÖR NORRBOTTENS UTVECKLING?

Rätt svar på fråga 7 är X.

2016 var siffran 17 procent.

Målet i den regionala utvecklingsstrategin är att småföretagen ska öka internationaliseringsgraden och att 23 procent av dem ska exportera produkter och tjänster 2030.

De traditionella, stora industriföretagen har god kunskap och är spelare på den internationella marknaden. Små och medelstora företag inom olika branscher har större behov av stöd vid internationalisering och export.

KÄNNER DU TILL NÅGON PRODUKT ELLER TJÄNST SOM EXPORTERAS FRÅN ETT NORRBOTTNISKT FÖRETAG?

Rätt svar på fråga 8 är 2.

Smart specialisering är en formulering som inkluderar både klokhet och spetskompetens.

Innovationer är enormt viktiga och kan handla både om nya produkter och nya tjänster. Innovationer behövs både i privat näringsliv och i offentlig sektor.

Innovation kan handla om att förbättra nuvarande tekniker, utveckla nya, lägre energianvändning, bättre miljöprestanda etc.

Innovation kan också handla om organisationsförändringar, förändrade arbetssätt eller nytänkande lösningar för att möta samhällsutmaningar inom till exempel integration, hälsa, jämställdhet (social innovation)

Ett mer innovativt Norrbotten kräver en flexibel och uthållig utbildningskedja.

Kedjan börjar i tidig ålder och följer genom grundskola och gymnasium till forskarutbildningar.

Folkhögskolor, yrkes- och vuxenutbildningar samt studie- och yrkesvägledare är lika viktiga som grundskola och universitetsutbildningar.

Det är också viktigt att Norrbotten kan erbjuda högre utbildning inom fler områden och i nya kombinationer. Till exempel kan det gälla konst, design och teknik.

KÄNNER DU TILL NÅGON INNOVATION MED NORRBOTTNISK ANKNYTNING?

Rätt svar på fråga 9 är X.

BRP, bruttoregionalprodukt, är värdet av alla tjänster och produkter som produceras i en region under ett år

BRP *per capita* anger värdet per invånare.

Norrbottens Bruttoregionalprodukt per invånare ökade alltså mest i Sverige 2016 (senast tillgängliga uppgift).

Stockholm och Västra Götaland är de enda regioner som visar bättre siffror och som ligger över genomsnittet för hela landet.

VAD TROR DU ÄR FÖRKLARINGEN TILL NORRBOTTENS ÖKNING?

Rätt svar på fråga 10 är X.

Bilden av Norrbotten förmedlas till många länder via de filmer och TV-serier som produceras av vårt regionala filmbolag, Filmpool Nord.

Filmpool Nord AB är Sveriges näst största regionala produktionscentrum för film- och TV-produktion och ägs gemensamt av Region Norrbotten och elva av Norrbottens kommuner.

Filmpool Nord ska utveckla den regionala filmbranschen och intresset för film och audiovisuell produktion, som en viktig kulturnäring som bidrar till hela Norrbottens utveckling. Satsningarna ska ge direkta och indirekta intäkter till länets näringsliv.

Filmpool Nords två huvuduppdrag är att vara ett produktionscentrum för långfilm, audiovisuella verk och TV-drama samt att vara ett regionalt resurscentrum innefattande bland annat filmpedagogik, barn- och ungdomsverksamhet, talangutveckling, digitalutveckling, visning och spridning av film, filmkulturella frågor och biograffrågor.

VAD TROR DU DET BETYDER ATT NORRBOTTNISKA MILJÖER SYNS I EN TV-SERIE?

Rätt svar på fråga 11 är 2.

Biltestverksamheten i Arjeplog, Arvidjaur och Älvsbyn omsätter på ett år 1,5 miljarder kronor.

Arktis är ett område som kommer att vara extra intressant tack vare nya transportleder och handelsvägar, tillgången på råvara, känslig miljö och det förändrade säkerhetspolitiska läget. Det globala intresset ger Norrbotten goda möjligheter att profilera och positionera sig som en konkurrenskraftig, hållbar och innovativ arktisk region.

Arktiska tester har en stor tillväxtpotential och Norrbotten står sig bra i konkurrensen med sina naturliga förutsättningar, i kombination med kompetens och avancerad teknik.

I Region Norrbotten finns unika möjligheter att bedriva arktiska tester.

Här finns stora arealer som är glest befolkade och har stabilt vinterklimat med snö, mörker och torr kyla, ren luft, midnattssol, luftrum, och god infrastruktur.

Det finns goda möjligheter att utveckla liknande testverksamhet till branscher som flyg, tåg och mobil kommunikation.

En bred och internationellt stark forskningsmiljö i regionen är avgörande för vår tillväxt.

VAD BERYDER BILTESTERNA FÖR KOMMUNERNA OCH NORRBOTTEN?

Rätt svar på fråga 12 är X.

Luleå Tekniska Universitet har i dag cirka 15 000 studenter, inte bara från Sverige utan också från många andra länder.

Universitetet har också cirka 1 600 anställda.

Universitetet är en viktig del av den kompetens som gör Norrbotten intressant för många branscher och för internationella samarbetspartners.

LTU är bäst i Sverige på att locka externa forskningsmedel från näringslivet.

Universitetets starka internationella prägel gör dessutom att andelen medel från EU:s ramprogram är bland de högsta i landet, jämfört med övriga lärosäten.

HUR PÅVERKAS LULEÅ AV ALLA STUDENTER?

Spaning till nästa träff:

Kan du se tecken på hur globaliseringen märks i Norrbotten?

4. Jämställdhet och jämlikhet

Välkommen till den tredje träffen i studiecirkeln ”Norrbotten för alla”.

**Vi börjar med att höra hur det gått med spaningen efter förra träffen:
Har du sett några tecken på hur globaliseringen märks i Norrbotten?**

Vi fortsätter med ett Quiz om dagens ämne – jämställdhet och jämlikhet.

Det är tolv frågor som ni kan besvara i lugn och ro – enskilt eller genom att samråda.

Vi ska sedan gå igenom svaren och får då tillfälle att diskutera varje fråga mer ordentligt.

Rätt svar på fråga 1 är 2.

Jämställdheten är en grundläggande rättighet för män och kvinnor.

Den betyder att kvinnor och män ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter och makt att forma sina liv och att vara med om att forma samhället.

Jämställdhet mellan könen är en nödvändighet för att Norrbotten ska utvecklas.

Det är i hög grad en kunskapsfråga.

Vi måste förstå hur till exempel politiska prioriteringar och beslut, eller avsaknaden av dem, påverkar jämställdheten i samhället. Och sedan också agera utifrån den kunskapen.

HUR TYCKER DU ATT DET SER UT MED JÄMSTÄLLDHETEN?

Rätt svar på fråga 2 är 1

Jämlikhet ska tolkas som alla människors lika värde.

Jämställdhet betyder jämlikhet mellan könen, kvinnor och män, medan begreppet jämlikhet inkluderar alla – individer inom samma kön eller mellan olika grupper.

Jämlikhet innebär att alla har samma lagliga rättigheter till utbildning, säkerhet och trygghet, hälso- och sjukvård, annan samhällsservice, yttrandefrihet, mötesrätt och rösträtt, med mera.

Jämlikhet innebär också att alla har skyldigheter och ska vara med och dela på det kollektiva ansvar samhället ställer på sina medborgare.

HUR TYCKER DU ATT DET STÅR TILL MED JÄMLIKHETEN I VÅRT SAMHÄLLE?

Rätt svar på fråga 3 är 1.

Sedan 1 januari 2009 är det Diskrimineringslagen som reglerar den grundläggande jämställdheten. När den trädde i kraft ersatte den många av de lagar som hade reglerat olika former av diskriminering – bland annat Jämställdhetslagen.

Diskrimineringslagen ska motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

VAD SER DU FÖR EXEMPEL PÅ DISKRIMINERING?

Rätt svar på fråga 4 är 2.

Tio av Norrbottens 14 kommuner hade kvinnor som kommunalråd under mandatperioden 2014–2018. Efter valet 2018 är det lite sämre. Nu, 2019, finns det kvinnliga kommunalråd i hälften av kommunerna.

Kvinnorna får alltmer inflytande, men fortfarande finns tydliga skillnader mellan könen. Kvinnor har till exempel fortfarande lägre löner än männen, trots att de generellt har högre utbildning än männen.

Norrbotten har fler enkönade arbetsplatser än det nationella genomsnittet.

Vi behöver bryta den könssegregerade arbetsmarknaden och arbeta med normer och värderingar hos länets företag och organisationer.

För att bryta strukturer som motverkar jämställdhet är det viktigt att stimulera arbetsgivarna inom Norrbottens företag och organisationer att jobba för jämställda löner och arbetsplatser.

Ökad jämställdhet ger ökad konkurrenskraft hos arbetsgivare.

Det ger ekonomisk tillväxt då vi tar tillvara allas kompetens, talang, kreativitet och entreprenörskap.

Ett gott exempel är Bolidens gruva Aitik, strax söder om Gällivare.

Det är Sveriges största och världens mest effektiva koppardagbrott.

Arbetet sker med världens största maskiner – bland annat bergtruckar som väger 570 ton med last och vars däck är fyra meter i diameter.

De gigantiska maskinerna körs av nästan lika många kvinnor som män.

Det gör Aitik till en av världens mest jämställda gruvor.

Att göra manliga arbetsplatser och yrken attraktiva för kvinnor är lika viktigt som det motsatta – att attrahera män till kvinnodominerade yrken.

Men jämställdhet handlar inte bara om jämn könsfördelning.

Det handlar också om attityder, normer och värderingar som påverkar kvinnors och mäns livsvillkor.

VAD ÄR ETT KOMMUNALRÅD?

Rätt svar på fråga 5 är X.

Samer, sverigefinnar och tornedalingar är de som finns rikt representerade i Norrbotten.

Dessutom finns judar och romer, de andra nationella minoriteterna i Sverige.

Genom att Sverige har erkänt de nationella minoriteterna har man också erkänt samiska, finska, meänkieli, jiddisch och romani chib som minoritetsspråk.

Alla myndigheter ska skydda och främja de nationella minoriteternas språk och kulturer. Dessutom gäller särskilda rättigheter för de som talar samiska, finska eller meänkieli inom så kallade förvaltningskommuner och -områden. Det innebär att personer inom de nationella minoriteterna har rätt att använda sitt språk vid muntliga och skriftliga kontakter med myndigheter. Förvaltningsmyndigheterna måste ha tillgång till personal med kunskaper i minoritetsspråken. Förvaltningskommuner har även skyldighet att ordna barn- och äldreomsorg, helt eller delvis, på minoritetsspråk om någon önskar det.

HAR DU KOPPLING TILL NÅGON AV DE NATIONELLA MINORITETERNA?

Rätt svar på fråga 6 är 1.

Badrumstillverkaren PodComp AB i Öjebyn är årets pristagare av Norrbottens jämställdhetspris. Företaget har på ett systematiskt sätt banat väg för en jämställd och inkluderande arbetsmiljö. Ett modigt arbete i en mansdominerad bransch. Genom ledningens målmedvetenhet och genom att ständigt involvera den enskilde medarbetaren har jämställdhetsarbetet bidragit till utveckling, kvalitén och attraktivitet för den aktuella arbetsplatsen.

Årets vinnare är en förebild i Norrbotten som inspirerar och skapar ny kunskap om praktiskt jämställdhetsarbete. Arbetet med att införa jämställdhet i fabriken sker på många fronter. Till exempel har alla arbetsstationer i PodComps fabrik designats eller ändrats så att de ska vara tillgängliga för alla, oavsett storlek och styrka. Inga arbetsmoment ska vara så tunga att de kräver en särskild fysisk förutsättning.

De senaste fem åren har företaget gått från fem till 52 anställda. 40 procent av dem är kvinnor. Företagets värdegrund är ”Vi bryr oss om” och fungerar som en kompass i verksamheten. Även i rekryteringen spelar värdegrunden en stor roll då en kandidat som omfattar värderingen kan prioriteras även om personen inte har exakt rätt utbildning.

Jämställdhetspriset har delats ut sedan 2014 på den regionala jämställdhetsdagen. Bakom priset står ”Samverkan i jämställdhet” där Region Norrbotten ingår tillsammans med Länsstyrelsen i Norrbottens län, Luleå tekniska universitet och Norrbottens alla 14 kommuner.

HAR DU UPPLEVT NÅGRA BRA EXEMPEL PÅ JÄMSTÄLLDHETSARBETE?

Rätt svar på fråga 7 är X.

Jämställdheten handlar om många områden och för det nationella arbetet är det formulerat sex delmål:

- 1) *En jämn fördelning av makt och inflytande.*
Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet.
- 2) *Ekonomisk jämställdhet.*
Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- 3) *Jämställd utbildning.*
Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.

- 4) *Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet.*
Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.
- 5) *Jämställd hälsa.*
Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.
- 6) *Mäns våld mot kvinnor ska upphöra.*
Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

VILKA AV MÅLEN TYCKER DU ÄR EXTRA VIKTIGA?

Rätt svar på fråga 8 är 2.

Sametinget är "samernas riksdag".

Det har funnits sedan 1993 och är inte bara ett folkvalt parlament, utan också en statlig myndighet.

I parlamentet finns 31 ledamöter som för närvarande representerar nio olika partier.

Sametinget är inte ett organ för samiskt självbestämmande.

Det bildades med flera syften:

Dels för att stärka möjligheterna att värna och vidareutveckla kulturen för samerna, som är ett urfolk i Sverige – fastlagt i Sveriges riksdag 1977.

Dels för stimulera samers intresse i den svenska politiken och för att delta i det svenska samhällslivet.

Riksdagen slog 1977 fast att samerna är ett urfolk i Sverige.

Riksdagen ändrade 2011 grundlagen så att samerna även erkändes som folk.

Skillnaden är att ett urfolk har kulturella rättigheter, medan ett folk också har politiska rättigheter.

Rennärningen kombineras i många fall med turism och företagande inom kulturella och kreativa näringar samt tjänste- och kunskapssektorn.

När vi pratar om stöd till entreprenörskap, innovationer och företagande i hela länet och om att fördela resurser så att de gynnar kvinnor, män, unga, utrikes födda – då ska det också omfatta de samiska näringarna.

VAD KÄNNER DU TILL OM SAMERNA?

Rätt svar på fråga 9 är 1.

Det var Kiruna Hockey som också blev Sveriges första HBTQ-certifierade idrottsförening 2014.

Kirunas Hockeylag gjorde en viktig markering, för det är viktigt att också komma ihåg att jämställdheten inte bara handlar om de traditionella relationerna mellan män och kvinnor.

Det handlar även om att bli accepterad och ha samma rättigheter oavsett

- vilken sexuell orientering man har
- vilken socioekonomisk grupp man tillhör
- var i landet man bor
- vad man är av för etnicitet
- i vilken ålder man är
- ens funktionsförmåga

HUR UPPLIVER DU INSTÄLLNINGEN TILL HBTQ-PERSONER?

Rätt svar på fråga 10 är 2.

Bara 28,7 procent av männen i Norrbotten hade någon form av eftergymnasial utbildning 2017. Bland Norrbottens kvinnor var siffran 43,7 procent. I båda fallen ligger siffrorna lägre än rikssnittet: 48,2 procent för kvinnorna och 37 procent för männen.

Norrbotten har fler som slutför sin gymnasieutbildning än landet som helhet.

Däremot ligger vi sämre till när det gäller den eftergymnasiala utbildningen.

På grund av de låga siffrorna finns två mål angivna i den regionala utvecklingsstrategin:

- Den del av befolkningen som är 25-64 år och har minst tvåårig eftergymnasial utbildning ska öka.
- Skillnaden mellan kvinnor och män ska minska.

Länets unga behöver motiveras att fullfölja gymnasiet och gå vidare till eftergymnasiala studier. Det är avgörande att länets skolor arbetar förebyggande mot könsstereotypa studie- och yrkesval. Det kan till exempel ske genom att synliggöra goda exempel från arbetslivet. Utbildningssystemet behöver bli mer flexibelt och tillgängligt även för äldre.

Allas kompetens måste i högre grad tas tillvara.

Regionens starka arbetsmarknad och nya jobb måste komma alla till del.

För att stärka banden mellan utbildning och arbetsmarknad måste arbetsmarknadskunskap få en betydligt större roll i grund- och gymnasieskolan.

Arbetsplatsförlagt lärande och praktik måste också öka, liksom antalet lärlingsutbildningar.

VAD INNEBÄR DE UNGA MÄNNENS BRISTANDE UTBILDNING?

Rätt svar på fråga 11 är 1.

Teknikutvecklingen innebär möjligheter, men skapar också tidspress och psykisk ohälsa. Den arbetsrelaterade stressen ger ökad ohälsa - särskilt bland kvinnor.

Rent allmänt behöver Norrbotten ett mer hållbart och hälsofrämjande arbetsliv.

Länets arbetsgivare behöver satsa på hållbara hälsofrämjande arbetsplatser där jämställdhet och mångfald ses som en förutsättning för stärka både attraktionskraften och konkurrenskraften.

Förutsättningarna för en god hälsa påverkas också av individens livsvillkor och levnadsvanor.

Norrbottningar har, ur flera aspekter, ett sämre hälsoläge än övriga riket. Vi har till exempel högre insjuknande i hjärt- och kärlsjukdomar och högre förekomst av smärta och värk hos befolkningen.

Hälsan i länet behöver bli mer jämlik då det idag är stora skillnader mellan kommunerna i länet. Allt fler människor drabbas idag av psykisk ohälsa och det är en negativ trend som måste brytas.

HUR KAN MAN MOTVERKA DEN ARBETSRELATERADE STRESSEN?

Rätt svar på fråga 12 är 2.

Norrbotten har ett enormt behov av arbetskraft de kommande tio åren.

Cirka 51 000 anställningar beräknar man behövs till och med år 2030.

Det går bra för Norrbotten. Näringslivet växer och nya investeringar och etableringar kommer till stånd. Däremot växer inte befolkningen i någon nämnvärd utsträckning. Många företag som vill växa, kan inte för att man inte hittar rätt kompetens att anställa.

Vi behöver bli fler norrbottningar genom att skapa en attraktiv och livskraftig region för oss som redan bor här och för de vi vill ska flytta hit från Sverige och övriga världen

Både asylsökande och nyanlända behöver hjälp för att snabbt etablera sig på arbetsmarknaden. Arbetsgivarna måste bredda sitt rekryteringsunderlag till människor med olika bakgrund, egenskaper och kompetens – inte minst för att klara en mer jämställd rekrytering.

Vi behöver främja tolerans och öppenhet.

Olika aktörer som kommuner, myndigheter, näringsliv och civilsamhälle behöver samverka för anpassade utbildningar, snabbspår till bristyrken och en väl fungerande integration.

HUR SKA NORRBOTTEN LÖSA UTMANINGEN MED ARBETSKRAFTSBEHOVET?

Spaning till nästa träff:

På vilket sätt bidrar du till ökad jämställdhet och jämlikhet?

5. Klimat och miljö

Välkommen till den femte träffen i studiecirkeln ”Norrbotten för alla”.

**Vi börjar med att höra hur det gått med spaningen efter förra träffen:
På vilket sätt bidrar du till bättre jämställdhet och jämlikhet?**

Vi fortsätter med ett Quiz om dagens ämne – klimat och miljö.

Det är tolv frågor som ni kan besvara i lugn och ro – enskilt eller genom att samråda.

Vi ska sedan gå igenom svaren och får då tillfälle att diskutera varje fråga mer ordentligt.

Rätt svar på fråga 1 är 1.

Klimat står för de genomsnittliga fysiska förhållandena på en plats, under längre tid – temperatur, vindstyrka, molnighet, luftfuktighet, lufttryck, nederbörd, med mera.

Ofta talar man om väder och klimat som om det vore samma sak, men det är det inte. Skillnaden är att när man talar om väder menar man hur det är på en plats just nu. Man kan titta ut genom fönstret och tycka "åh vilket ruggigt väder vi har idag". Klimat däremot beskriver hur vädret har varit på en plats under lång tid.

Meteorologer studerar och rapporterar om vädret dag för dag.

Klimatforskare studerar och beskriver det på längre sikt – ofta perioder på 30 år.

Det är då man ser de klimatförändringar som nu oroar oss.

Att studera klimatet har blivit allt viktigare.

Bland annat kontrolleras klimatförändringarna via de små satelliter som kontinuerligt skjuts upp från Esrange utanför Kiruna.

Norrbotten har på så vis stärkt sin roll som Europas rymdcentrum.

Det gör regionen till en av de viktigaste aktörerna i utvecklingen av Arktis.

Norrbotten kan bli världsledande på att bygga hållbara, attraktiva samhällen i kallt klimat.

Dem bygger man med hög kvalitet i arkitektur, fysisk planering, energieffektivitet och miljövänligt tänkande – med bevarade natur- och kulturvärden.

VAD TÄNKER DU OM KLIMATHOTET?

Rätt svar på fråga 2 är X.

Miljö är omgivningen, alltså allt det som finns runt omkring oss. Man använder ofta ordet miljö när man talar om den yttre miljön, till exempel naturen.

Social miljö, är det sociala sammanhang i vilket en person lever. Den sociala miljön omfattar såväl levnadsvillkor, arbetsförhållanden, inkomst, utbildning samt olika sociala och kulturella sammanhang.

När vi pratar om den hotande miljöförstöringen handlar det om den påverkan som all mänsklig verksamhet har på den miljön och klimatet

Vi alla påverkar miljön genom våra vanor – eller ovanor.

Vi gör det genom hur vi färdas och reser, hur vi äter och konsumerar.

I första hand sker miljöpåverkan genom utsläpp från industrier till luft, vatten och jord, samt avgaser och föroreningar från bilar och flyg.

Det leder till de negativa klimatförändringar som vi ser ökat under en längre tid.

VAD GÖR DU FÖR ATT BIDRA TILL EN BÄTTRE MILJÖ?

Rätt svar på fråga 3 är 2.

Vattenånga, koldioxid, dikväveoxid, metan och ozon är alltså det vi kallar växthusgaser. De finns naturligt i atmosfären som omger jorden och absorberar en del av den värmestrålning som kommer från solens strålar.

Fenomenet kallas för växthuseffekten och den är nödvändig för allt liv på jorden. Utan den **naturliga växthuseffekten** skulle jorden vara ungefär 30 grader kallare än den är idag. Växthusgaserna fungerar ungefär som ett täcke som håller jorden lagom varm.

När mängden växthusgaser i atmosfären ökar **förstärks växthuseffekten**. Det är som att lägga en extra filt över jorden, vilket leder till att jordens medeltemperatur ökar. Det är den här temperaturökningen som kallas global uppvärmning och den globala uppvärmningen är orsaken till att klimatet förändras.

Det finns flera anledningar till att mängden växthusgaser ökar i atmosfären. Den största är förbränningen av fossila bränslen. En annan är skogsavverkning. Även jordbruket orsakar stora utsläpp av växthusgaser.

HUR BIDRAR DU TILL ATT MINSKA VÄXTHUSGASERNA?

Rätt svar på fråga 4 är X.

Agenda 2030 innehåller 17 globala mål för hållbar utveckling.

Agendan antogs av FN 2015 och 193 länder har antagit målen.

Huvudsyftet är att fram till 2030 ha nått en hållbar utveckling runt om på jorden - socialt, ekonomiskt och miljömässigt.

I Sverige är alla statsråd i regeringen ansvariga för genomförandet av Agenda 2030 inom sina respektive ansvarsområden. Två statsråd har även ett särskilt ansvar för det nationella respektive internationella genomförandet. Hur de globala målen uppnås beror också av engagemanget från andra aktörer såsom frivilligorganisationer, näringsliv, fackliga organisationer och akademi.

Sverige har bland annat 16 miljömål som riktmärken i miljöarbetet.

Listan är upprättad för att Sverige år 2050 ska ha nått de högt ställda målen för den nationella klimat-, miljö- och energipolitiken.

Sverige ska då inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser i atmosfären.

Också Region Norrbotten ska ta ansvar för den sociala, ekologiska och ekonomiska hållbarheten – det som är hörnstenarna i Agenda 2030.

VILKA MÅL TYCKER DU ÄR EXTRA VIKTIGA?

Rätt svar på fråga 5 är 2.

Det mål som är angett i RUS är att Norrbottens ska begränsa sin miljöpåverkan genom att nettoutsläppen av växthusgaser 2045 ska ha minskat till noll.

Vi behöver använda energin mer effektivt men också växla över från fossila bränslen till förnybar energi. I Markbygden utanför Piteå byggs en av Europas största vindkraftsparker som, när den är klar, kommer att ha ca 1 100 vindkraftverk och producera nästan 7 procent av Sveriges totala elproduktion.

Stålintustrin i Norrbotten står för de största utsläppen av koldioxid, en av växthusgaserna. Inrikesflyget, bil- och båttrafiken, skotrar/terrängfordon och jordbruket står också för betydande utsläpp av växthusgaser,

LKAB har beslutat att nästa huvudnivå ska bli världens första fossilfria gruva.

Tillsammans med SSAB och Vattenfall driver gruvföretaget ett projekt, HYBRIT, där man bygger en världsunik pilotanläggning för att kunna producera fossilfritt stål - Hybrit.

Målet är att ha en helt fossilfri process för ståltillverkning 2035.

Det kan sänka Sveriges totala koldioxidutsläpp med 10 procent.

Det är ett led i att Sverige ska bli världens första fossilfria välfärdsland.

Ibland uppstår konflikter mellan olika intressen i Norrbotten.

Det kan handla om att ge näringslivet optimala förutsättningar för tillväxt och utveckling - samtidigt som vi vill säkra viktiga natur- och kulturvärden.

Men Region Norrbotten behöver både gruvor och rennäring.

Det är en stor utmaning att göra kloka avvägningar.

Vi vill växa ekonomiskt och befolkningsmässigt – men vill samtidigt minimera belastning på värdefull miljö.

För att utveckla ett hållbart Norrbotten krävs samordning, kunskap och mod från alla sektorer för att möta den tillväxt vi behöver.

HUR TROR DU DET SKA KUNNA SKE? VAD KAN DU GÖRA?

Rätt svar på fråga 6 är 1.

Övertorneå kommun är Sveriges första ekokommun.

Redan 1983 började kommunen att arbetat aktivt med frågor som gällde miljö och hållbar utveckling.

Begreppet Ekokommun lanserades 1980 i Norden av den finska kommunen Suomussalmi och tre år senare följde alltså Övertorneå efter.

Basen var den fina miljön, den lokala näringslivsstrukturen och den lokala livsstilen.

Genom samspel med naturen skulle det gå att skapa nya arbetstillfällen.

Prefixet Eko- var först bara en förkortning av ekologi, men kom med tiden att också att stå för ekonomi.

"Ekonomisk utveckling och ekologisk balans ska således förenas i en och samma utvecklingsstrategi.

Detta tror vi är det bästa sättet att dra nytta av kommunens fördelar och åstadkomma en utveckling av bygden", skrev man i handlingsprogrammet för Stiftelsen Ekotopen i Övertorneå.

I Övertorneå var det först fokus på ekologisk odling av grönsaker, bland annat på suveränitetsholmarna i Torne älv.

Några andra satsningar i Ekokommunen Övertorneå:

Bygget av vindkraftverk i Aapua med sju vindsnurror i drift.

Nästan fria bussresor inom kommunen.

Gratis Ecodriving för gymnasieeleverna.

KRAV-måltider i skolan.

Konvertering av kommunala fossilbränsleanläggningar till förnyelsebar energi.

Numera finns det 106 ekokommuner och 5 ekoregioner i Sverige.

VAD TROR DU DET INNEBÄR ATT VARA EN EKO-KOMMUN?

Rätt svar på fråga 7 är 2.

Bara cirka 10 procent av norrbottningarna reser kollektivt i dag.
Målet i RUS är att 25 procent ska göra det 2030.

VAD BEHÖVS FÖR ATT DET SKA GÅ ATT GENOMFÖRA?

I Norrbotten bor cirka 60 procent av länets befolkning längs kusten. Förutsättningarna för att bo, leva och verka skiljer sig åt mellan olika delar av länet, men i sin helhet karaktäriseras regionen av långa avstånd och restider till samhällsservice, utbildning och arbete. Tillgänglighet i ett hållbart samhälle innebär också tillgänglighet för hållbar landsbygd.

Minskade restider är en viktig förutsättning för samhällsutveckling, bättre pendlingsmöjligheter, kompetensförsörjning och kulturutbyte. Det är också en förutsättning för större arbetsmarknadsregioner som ger norrbottningen tillgång till en bredare arbetsmarknad.

Rätt svar på fråga 8 är 2.

SunPine i Piteå är världsledande i framställningen av talldiesel – som kallas den andra generationens förnyelsebara drivmedel.

Råvaran är en biprodukt från pappers- och massatillverkningen.

Företaget investerar nu en kvarts miljard kronor i en ny anläggning för att öka kapaciteten i sin produktion av talldiesel med 50 procent.

Det är en viktig satsning eftersom transportsektorn i Norrbottens både vill och måste öka andelen förnybara drivmedel.

Andelen var bara 10 procent 2013.

Målet är att den andelen 2030 ska vara över 80 procent.

VILKA MOTORFORDON ANVÄNDER DU? SPELAR DRIVMEDLET NÅGON ROLL?

Rätt svar på fråga 9 är X.

Varje år är det mer än 1,2 miljoner passagerare som flyger från eller kommer till Luleå Airport.

Besöksnäringen växer snabbt och antalet internationella turister i regionen blir allt större.

Det är därför nödvändigt med tillgänglighet till flyg, fungerande nattågstrafik och god standard på det mindre vägnätet.

Flygtrafiken till och från Norrbotten kommer att förbli det enda rimliga alternativet för att ha kontakt med övriga Sverige och världen i övrigt.

RUS pekar på att det gäller att stötta forskningen och utvecklingen av ny teknik och förnybara bränslen - för alla trafikslag.
Infrastrukturen är en viktig framtidsfråga.
Platser med bra kommunikationer har bättre förutsättningar för tillväxt.
För Norrbotten är Norrbottenbanan, sjöfartssatsningen Malmporten och dubbelspår på Malmbanan nödvändiga satsningar.
Hela järnvägsnätet behöver stärkas för att klara en stabil och kvalitativ gods- och persontrafik.

HUR RESONERAR DU KRING DITT EGET FLYGRESANDE?

Rätt svar på fråga 10 är X.

En niondel av Sveriges hela elproduktion kommer alltså från vattenkraftverken i Lule älv.
Ingen annan älv i landet genererar lika mycket elkraft som Luleälven: 14,7 TWh (terawattimmar).
Det är en fjärdedel av landets totala vattenkraftproduktion och alltså en niondel av landets totala elproduktion.
1 TWh är 100 miljarder kWh, kilowattimmar, och det räcker till Stockholms kommuns elförbrukning under cirka 1,5 år.
Det är dessutom förnybar energi.
Tillgången till den förnybara energin var ett avgörande argument för att Facebook skulle välja att etablera sig i Norrbotten.
Energi- och miljöteknik och elintensiva etableringar har en lovande framtid i Norrbotten, inte minst tack vare vår stora tillgång på förnyelsebar vattenkraft och skog.

ÄR DET TEKNIKUTVECKLING ELLER FÖRÄNDRAD LIVSSTIL SOM KOMMER ATT BLI VIKTIGAST I FRAMTIDEN? VAD TROR DU?

Rätt svar på fråga 11 är 1.

Uttrycket cirkulär ekonomi är inspirerat av naturens kretslopp.
Det innebär en strävan att återvinna, att se avfall som råvara som kan användas och att dela på produktionsmedel och varor i stället för att var och en ska äga dem.
Produkter ska vara lätta att återvinna så att de inte skapar miljöförstöring.
Biologiskt material ska kunna komposteras och övrigt material ska kunna återanvändas.
Ett mer miljövänligt sätt att leva, helt enkelt.

Mycket handlar om hur vi agerar som privatpersoner och konsumenterna.
Vi producerar och konsumerar mer varor och tjänster – reser mer, lever längre och vill bo i allt tätare miljöer.
Var och en av oss gör därmed ett större miljöavtryck.
Vi måste fundera på hur vi kan välja nya metoder och produkter som minskar belastningen på miljön.
Var och en av oss måste fundera på hur vi lever- vad vi äter, konsumerar, reser etc.

HUR KAN DU TÄNKA DIG ATT INGÅ I EN CIRKULÄR EKONOMI?

Rätt svar på fråga 12 är 2.

FN:s jordbruksorgan Unesco har beräknat att 17 procent av de så kallade växthusgaserna kommer från olika delar av köttproduktion.

Enligt Svenska livsmedelsverket, våren 2018, kommer 15 procent av världens totala utsläpp av växthusgaser från köttkonsumtionen.

Det är mer än alla utsläpp från världens bilar, flygplan och andra transportmedel.

En stor del av vår miljöpåverkan kommer alltså från både produktionen och konsumtionen av livsmedel.

Miljoner kor som föds upp för att ätas släpper ut stora mängder metan, som är en mycket kraftigare växthusgas än koldioxid.

Köttproduktionen utgör därför det största hotet mot den biologiska mångfalden, globalt sett.

Det är därför viktigt att fundera över vad vi äter – och att vi i högre utsträckning äter vegetariskt.

Det pågår försök med att ta fram ”odlat” kött, alltså kött framställt i laboratorier från stamceller, en metod som avsevärt minskar behov av mark och vatten och därför inte belastar miljön lika mycket som traditionell köttproduktion.

Intresset för växtbaserad mat ökar nu också stadigt.

Det lokalodlade är också miljömässigt bättre än det avlögset producerade och långaväga transporterade.

Norrbottens gröna näringar har därför goda förutsättningar att växa.

Genom att gå över till förnybara energikällor och satsa på produktion av bioenergi får jord- och skogsbruket helt nya möjligheter till tillväxt.

Vi ska öka den regionala försörjningen av drivmedel och energi från de gröna näringarna.

Lokal- och närproducerade livsmedel ska bli allt mer synliga i våra butiker.

Offentliga aktörer kan driva på genom att göra lokala inköp till sina verksamheter.

Det stärker oss som län – ett Norrbotten för alla.

HUR MYCKET ÄR DU BEREDD ATT ÄNDRA DINA MATVANOR?

Spaning till nästa träff:

Hur bidrar du själv till att värna miljön och klimatet?

6. Digitalisering

Välkommen till den sjätte träffen i studiecirkeln ”Norrbotten för alla”.

**Vi börjar med att höra hur det gått med spaningen efter förra träffen:
På vilket sätt bidrar du själv till att värna miljön och klimatet?**

Vi fortsätter med ett Quiz om dagens ämne – digitalisering

Det är tolv frågor som ni kan besvara i lugn och ro – enskilt eller genom att samråda.

Vi ska sedan gå igenom svaren och får då tillfälle att diskutera varje fråga mer ordentligt.

Rätt svar på fråga 1 är X.

Digitalisering innebär ursprungligen den tekniska omvandlingen av analog information till digital. Det används nu som allmänt uttryck för användningen av informationsteknik, IT, inom nästan alla delar av det moderna samhället.

Digitaliseringen är den megatrend som anses komma att ha störst påverkan på samhället - om den inte redan haft det.

Digital teknik påverkar oss både som individer och hela vårt samhälle.

Digitaliseringen har förändrat människors förhållningssätt och arbetsmarknaden i grunden.

Digital kompetens är numera ett grundläggande krav i de flesta verksamheter.

För att förbli konkurrenskraftiga på den globala marknaden måste regionens företag och organisationer därför ännu mer utveckla sina arbetssätt

Det är viktigt att stärka kompetensutvecklingen inom digitalisering och nya digitala former för lärande.

Om vi använder digitaliseringens möjligheter effektivt och länets aktörer samverkar kan Norrbotten bättre klara de demografiska utmaningarna och kompetensförsörjningen.

Särskilt behövs insatser för länets mindre företag.

HUR MYCKET ANVÄNDER DU DEN NYA TEJNIKEN?

Rätt svar på fråga 2 är 2.

Artificiell intelligens är intelligens som uppvisas av maskiner, till skillnad från naturlig intelligens som uppvisas av människor och andra djur. Det är också namnet på det akademiska studieområde som studerar hur man skapar datorer och datorprogram med intelligent beteende.

Luleå Tekniska Universitet har högklassig kompetens inom digitalisering och artificiell intelligens, AI. Universitetet har skapat en internationellt konkurrenskraftig undervisnings- och forskningsmiljö.

Det lockar studenter och forskare från hela världen.

De har också goda chanser att hitta intressanta jobb, till exempel tack vare Facebooks etablering – något som gett Luleå ett av världens största datacenter.

Digitaliseringen ökar möjligheter till distansutbildning och distansarbete på en global arbetsmarknad. I regionen finns en rad organisationer och företag som använder digitaliseringen på innovativa sätt.

VAD TÄNKER DU OM ATT ROBOTAR OCH DATORER TAR ÖVER ALLTMER?

Rätt svar på fråga 3 är 1.

Gamification, eller spelifiering som det också kallas, är att applicera samma sorts spelmekanik som används i datorspel fast i en annan miljö än spel. Gamification är alltså inte att skapa spel utan en teknik som ofta används i utbildningssammanhang för att motivera, engagera och förstärka positiva beteenden.

LKAB är ett exempel på företag som använder interaktiva säkerhetsutbildningsprogram som bygger på spelteknik där medarbetarna tränas i bekanta miljöer och realistiska situationer.

Skogsindustrin, flyget och läkarutbildningen är några andra exempel där man använder simulatorer byggt på spelteknik för att träna realistiska situationer.

**VAD TROR DU OM DET HÄR SÄTTET ATT
KOMPETENSUTVECKLA OCH TRÄNA PERSONAL?**

Rätt svar på fråga 4 är 2.

I dag är det 70 procent som har så kallat snabbt bredband.

Målet i RUS är att vartenda företag och hushåll i Norrbotten år 2025 ska ha tillgång till fiberbredband, eller snabbt bredband, på 100 Mbit/s.

Hundra procentig täckning behövs, för alltför teknikvana och uppkopplade norrbottningar använder offentliga tjänster dygnet runt.

Luleå Tekniska Universitet ligger i framkanten vad gäller forskning på digitala lösningar för välfärd i glesbefolkade regioner.

En hel del service kan skötas på distans, men kräver stabil mobiltäckning och tillgång till bredband.

Norrbotten ska ligga i framkant vad gäller utvecklingen av nya mobila, digitala lösningar och arenor för människors möten med vården och personlig service.

**TROR DU ATT DIGITALISERINGEN FRÄMJAR
UTVECKLINGEN PÅ LANDSBYGDEN?**

Rätt svar på fråga 5 är X.

När 5G gör sitt inträde, det vill säga femte generationens mobilkommunikation, kommer man att kunna surfa i ännu högre hastigheter med mobilen än med 4G.

De frekvenser som 5G kommer att använda innebär dock att signaler kan blockeras av byggnader och terräng. Näten måste därför byggas så att fler mobilmaster kompletterar varandra för att ge bra täckning.

HUR BEROENDE HAR DU BLIVIT AV DIN MOBILTELEFON?

Rätt svar på fråga 6 är 2.

En duschrobot för personer med rörelsehinder finns redan.

Rice Interactive Institute är ett forskningsinstitut i Piteå som bland annat arbetar med att utveckla sensorteknik som larmar om till exempel en äldre person ramlar.

Det finns också teknik som ger tillsyn nattetid utan att någon behöver gå in i personens sovrum.

Vid Luleå Tekniska Universitet arbetar man med att inventera de framtida behoven inom vård- och omsorgssektorn.

VAD ÄR FÖR- OCH NACKDELARNA MED TEKNISKA HJÄLPMEDEL?

Rätt svar på fråga 7 är 1.

Digital hälso- och sjukvård innebär att digitaliseringen skapat nya tjänster och möjligheter inom hälso- och sjukvården – för både vårdpersonal och patienter.

Digitaliseringen ger nya möjligheter vad gäller prevention/förebyggande åtgärder, upptäckt, diagnos och behandling.

Tack vare digitala lösningar har Region Norrbotten kunnat ställa om sjukvården och vården till en mer nära vård som möter patienterna i deras hemmamiljö.

Mindre resande och effektivare användning av tiden blir resultatet.

Inte minst kan det innebära fördelar för de allt fler äldre i Norrbotten.

Sjuka med frekvent behov av vård behöver inte alltid förflyttas fram och tillbaka mellan sjukhus och heminrättning.

Patienter med kroniska sjukdomar kan kontinuerligt följa och rapportera sin hälsa och sina medicinska värden via de digitala tjänsterna.

Det frigör samtidigt resurser för den sjukvård som faktiskt behöver utföras på ett sjukhus.

HUR ANVÄNDER DU DE NYA TJÄNSTERNA

Rätt svar på fråga 8 är 1.

Internet of things (IoT) är ett samlingsbegrepp för den utveckling som innebär att maskiner, fordon, gods, hushållsapparater, kläder och andra saker samt varor (inklusive människor), förses med små inbyggda sensorer och processorer.

Dessa enheter kan uppfatta sin omvärld, kommunicera med den och på så sätt skapa ett situationsanpassat beteende och medverka till att skapa smarta, attraktiva och hjälpsamma miljöer, varor och tjänster.

HAR DIN VARDAG FÖRÄNDRATS PÅ GRUND AV DIGITALISERINGEN?

Rätt svar på fråga 9 är 1.

På 1177.se kan du se dina recept, förnya dem, boka och omboka tider, se dina journaler, hålla koll på dina läkemedel, ladda ner och skicka sjukintyg, med mera.

Det går också att dygnet runt ringa till sjukvårdsrådgivningen på nummer 1177.

Då får man prata med erfarna sjuksköterskor som svarar på frågor om sjukdom och hälsa, gör en medicinsk bedömning och hänvisar vidare den som anses behöva uppsöka sjukvården.

I framtidens hälso- och sjukvård kommer det att vara både naturligt och nödvändigt att människor kan följa behandlingar och dela uppgifter med vården om bland annat blodtryck, blodsocker, blodfetter och hormonhalter liksom vaccination och screening.

VAD ÄR DINA ERFARENHETER AV 1177?

Rätt svar på fråga 10 är 2.

Post- och telestyrelsen är den myndighet som bevakar områdena elektronisk kommunikation och post i Sverige. Begreppet elektronisk kommunikation rymmer telekommunikationer, it och radio.

PTS arbetar reglerande utifrån lagar och föreskrifter, men bedriver även främjandearbete för att stötta utvecklingen inom sektorn elektronisk kommunikation och post. I första hand agerar PTS genom att analysera och beskriva marknaden, informera och ha dialog. PTS kan också lämna förslag till regeringen, till exempel om ändringar i lag.

Reglerar och granskar marknadsaktörerna

PTS sätter upp spelregler för marknaden och granskar marknadsaktörerna (tillsyn) med utgångspunkt ibland annat lagar och föreskrifter. Tillsynen inleds genom dialog. Om problem inte kan lösas på annat sätt kan myndigheten fatta tvingande tillsynsbeslut (förelägganden) och besluta i tvister.

Finansiering av samhällsviktiga lösningar och tjänster

När samhället ställer högre krav på den elektroniska kommunikationen än vad marknadsaktörer erbjuder kan PTS finansiera lösningar. Till exempel finansierar PTS tjänster för personer med funktionsnedsättning och åtgärder för att öka robustheten i kommunikationsnäten. Myndigheten upphandlar även telefoni för vissa hushåll och företag och kan sätta villkor om täckning i samband med tilldelning av radiofrekvenser.

Främjandearbete

PTS bedriver också ett arbete för att stötta utvecklingen, så kallat främjandearbete, till exempel vad gäller tillgången till kommunikation för alla och i alla delar av landet. Det kan till exempel handla om att samla olika intressenter som kan bidra och få dem att tillsammans hitta lösningar på problem.

HUR SÅG VARDAGEN UT INNAN DIGITALISERINGEN KOM?

Rätt svar på fråga 11 är X

Kivra är en digital e-post-tjänst då du exempelvis kan sköta din deklaration eller hantera en faktura.

Över 3 miljoner svenskar använder Kivra och snart 15 000 företag och myndigheter skickar post via tjänsten. Kivra har kopplingar mot alla bankkonton via Bankgirocentralen och är ett betalinstitut som står under Finansinspektionens tillsyn. Kivra följer reglerna i dataskyddsförordningen (GDPR) och är en godkänd brevlådeoperatör av Mina meddelanden för att förmedla säker digital myndighetspost. Kivra ägs av 41an Invest (Karl-Johan Persson och Stefan Krook), FAM (Wallenbergstiftelserna), styrelse och personal.

Övriga digitala e-post-tjänster är exempelvis Min Myndighetspost, e-Boks och digitalpost.

ANVÄNDER DU KIVRA ELLER NÅGON AV DE ANDRA TJÄNSTERNA?

Rätt svar på fråga 12 är 2.

GDPR är en förkortning av "General Data Protection Regulation" som är en lag som gäller i hela EU sedan 2018-05-25. Översatt till svenska så blir GDPR Dataskyddsförordningen. Lagen har till syfte att skapa en enhetlig och likvärdig nivå för skyddet av personuppgifter så att det fria flödet av uppgifter inom Europa inte hindras. Mycket i dataskyddsförordningen liknar de regler som fanns i personuppgiftslagen (PUL).

VAD TÄNKER DU OM DATASÄKERHET?

Spaning:

Hur märker du av digitaliseringen i din omgivning?

8. Summering och avslut

Välkommen till den sjunde och sista träffen i studiecirkeln "Norrbotten för alla".

**Vi börjar med att höra hur det gått med spaningen efter förra träffen:
Hur märker du av individualismen i din omgivning?**

I dag blir det inget quiz. I stället ska ni som avslutning få fylla i en utvärdering av det ni varit med om. Men först ska vi summera och fundera över vad vi har pratat om vid de tidigare träffarna.

1)

Första träffen handlade lite allmänt om Norrbottens län och Region Norrbotten.

Bland annat diskuterade vi hur stort länet är, att vi har en av Sveriges högsta bruttoregionalprodukter och låg arbetslöshet.

HUR HAR DIN SYN PÅ NORRBOTTEN FÖRÄNDRATS UNDER STUDIECIRKELN?

2)

Andra träffen handlade om demografi och urbanisering.

Bland annat diskuterade vi behovet av att öka befolkningen, vad som behövs för att vi ska bli fler norrbottningar.

Vi pratade också om att även människor här i Norrbotten har en tendens att flytta till tätorterna, men att det på många orter saknas bostäder.

Likaså berörde vi ohälsa och att vi får en ökande andel äldre invånare.

HUR TROR DU NORRBOTTEN KLARAR ALLA UTMANINGAR SOM VÄNTAR?

3)

Tredje träffen handlade om globalisering.

Då diskuterade vi bland annat hur Norrbotten och norrbottniska företag klarar sig i den internationella konkurrensen, hur viktigt det är att satsa ännu mer på export och att utveckla produkter och tjänster som efterfrågas också utanför närområdet.

Vi pratade också om hur viktigt det är att utveckla internationella samarbeten och att synas ute i världen.

VILKEN BILD AV NORRBOTTEN VILL VI VISA UPP FÖR OMVÄRLDEN?

4)

Fjärde träffen handlade om jämställdhet och jämlikhet.

Vi visade då att det fortfarande finns stora skillnader mellan könen fråga om utbildning, löner och inflytande.

Vi pratade också om att jämlikheten gäller alla grupper i samhället och att det handlar mycket om vad vi har för attityder – som till stor del bygger på kunskap.

VAD ÄR VIKTIGAST I ARBETET MED JÄMSTÄLLDHET OCH JÄMLIKHET?

5)

Femte träffen handlade om klimat och miljö.

Mycket handlade om vad världen behöver göra för att minska miljöförstöringen och därmed dämpa klimathotet.

Det handlade också om vad Norrbotten har för mål för att göra sin del i det allmänna arbetet för en bättre miljö.

Inte minst diskuterade vi också vad vi var och en kan göra.

HAR DINA TANKAR OM HUR DU LEVER FÖRÄNDRATS UNDER STUDIECIRKELN?

6)

Sjätte träffen handlade om digitalisering.

Vi pratade om vilka nya möjligheter som digitaliseringen och den nya tekniken har medfört och hur den förändrat vårt vardagliga liv.

Vi diskuterade också om den ibland kanske kan innebära risker och skapa oro.

Alltmer måste vi sköta och klara av att ordna saker själva – vilket inte alltid är så lätt för den som till exempel börjar bli gammal.

HUR SKULLE DU VILJA ATT SAMHÄLLET UTVECKLAS?

Allt vi diskuterat visar att det finns många utmaningar att ta sig an.

Det finns mycket att begrunda och att göra för oss alla.

En förhoppning är att den här studiecirkeln inte bara har gett dig lite mer kunskap om Norrbotten. I bästa fall har den också gett dig ökad lust och motivation att engagera dig i länets framtida utveckling.

I det arbetet måste så många som möjligt vara med.

Det är en fråga för oss alla.

Tillsammans kan vi nå resultat.

Tillsammans skapar vi ett Norrbotten för alla.

NORRBOTTEN
för ALLA

Utvärdering

1. Vad tycker du om studiecirkelns innehåll?
2. Vad är det mest intressanta du lärt dig?
3. Vad tycker du om upplägget med alla Quiz?
4. Vad tycker du om frågorna på en skala från 1 (våldigt lätt) till 10 (extremt svårt)?
5. Var det något i materialet du tyckte var komplicerat och svårt att förstå?
6. Vad hade du velat ha mer information om?
7. Vad tycker du om cirkelledaren?
8. Vad kan vi utveckla?